

Kirył Sosnowski, *Dziecko w systemie hitlerowskim*, Warszawa–Poznań 1962:

W 1962 roku ukazuje się praca *Dziecko w systemie hitlerowskim* Kiryła Sosnowskiego, za którą autor (przedwojenny działacz obozu narodowego, członek ZWZ-AK, współzałożyciel konspiracyjnej organizacji Ojczyzna”, więzień Szucha i Pawiak oraz obozu Stutthof, a po zakończeniu wojny współorganizator Instytutu Zachodniego¹) otrzymał na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu stopień doktora praw. Jest jedną z nielicznych prac w języku polskim próbujących w sposób kompleksowy opisać sytuację najmłodszych ofiar wojny – dzieci (mam na myśli opracowania teoretyczne, o ambicjach naukowych).

W rozdziale „Eksterminacja pośrednia”, wspominając o dzieciach w obozach koncentracyjnych, autor przechodzi do opisu specjalnych obozów karnych dla dzieci:

„Jeden z nich, tzw. *Polenjugendverwahrlager*, znajdował się w Łodzi przy ul. Brzezińskiej, drugi zaś w folwarku Dzierążnia pod Łodzią. W pierwszym obozie (akta jego niestety nie ocalały) było ponad 1000 chłopców i około 130 dziewcząt. W Dzierążni zaś, której akta zachowały się, więziono 203 chłopców i 147 dziewcząt. W obozach tych umieszczano dzieci z terenu Gdańska, Górnego Śląska, Prus Wschodnich, Poznańskiego, a nawet z Warszawy”².

Z kolei we wkładce ze zdjęciami umieszczonej między stronami 96 a 97 można znaleźć cztery zdjęcia przedstawiające chłopców sfotografowanych w sytuacjach apelowych, pilnowanych przez mężczyzn – cywila oraz kilku w niemieckich mundurach wojskowych. Zdjęcia nr 28-31 zostały podpisane – „Dzieci polskie w obozie karnym w Dzierążni”.

Opisywane przez Sosnowskiego w dalszej części pracy warunki obozowe, a szczególnie personalia więźniarek oraz funkcyjnej, do zweryfikowania np. poprzez porównanie z zachowaną oryginalną dokumentacją, jednoznacznie wskazują, że mowa o obozie przy Przemysłowej w Łodzi, z filią w Dzierżąznej koło Łodzi.

Przypisy wskazują na źródło wiedzy Sosnowskiego - J. Wnuk, *Hitlerowskie obozy pracy dla dzieci polskich w Łodzi i Dzierążni*, ZAP, Materiały, nr 145/1960. W kontekście historii obozu przy Przemysłowej o publikacji Sosnowskiego wspominamy przede wszystkim dlatego, że dokumentuje ówczesny stan wiedzy na temat obozu przy Przemysłowej - stan aktualny na początek lat 60. XX w.

(Urszula Sochacka – kierownik projektu)

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Kirył_Sosnowski (dostęp 07.01.2022).

² Kirył Sosnowski, *Dziecko w systemie hitlerowskim*, Warszawa–Poznań 1962, s. 105.